

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชากรเด็กเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติ การพัฒนาทรัพยากรเด็กให้มีประสิทธิภาพดีนั้นต้องบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยให้แข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอ ดังคำขวัญขององค์การอนามัยโลก กล่าวว่า "เด็กสุขภาพดี จะทำให้ชาติมีวันข้างหน้า" จึงเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาที่จะต้องดำเนินการอยู่ตลอดเวลาและโดยทั่วถึงในประเทศ โดยเฉพาะเด็กวัยเรียนซึ่งเป็นวัยที่กำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ถ้าเด็กวัยนี้มีปัญหาทางด้านร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่รักษาหายยาก ต้องอาศัยระยะเวลาอันยาวนาน หรือไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ จึงมีผลกระทบทำให้พัฒนาการของบุคลิกภาพไม่สมบูรณ์ เด็กจะมีลักษณะไม่เป็นตัวของตัวเอง ชี้ก้าง แยกตัวเอง หงอยเหงา ต้องการความสนใจจากผู้อื่นมากเกินไป ในทางตรงกันข้าม เด็กบางคนอาจจะมีลักษณะก้าวร้าว ไม่ยอมรับว่าตนเองกำลังเจ็บป่วย แสดงอาการขัดขืนปฏิเสธการรักษา ในด้านภาพพจน์ของตัวเด็กเอง เด็กเหล่านี้จะมีความรู้สึกและคิดว่าตนเองด้อยกว่าคนอื่นแปลกกว่าคนอื่น บางครั้งไม่สามารถทำกิจกรรมเหมือนกับเพื่อน ๆ ได้ จึงกลายเป็นเด็กมีมด้อยไม่ยอมคบหาเพื่อนฝูง ซึ่งต่อไปจะปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยาก (อัมพลสุอำพัน และวาสนา ศรีมณี, 2528) และมีผลกระทบไปถึงการเจริญเติบโตทางด้านสติปัญญาของเด็กด้วย นอกจากการเจ็บป่วยเรื้อรังจะมีผลกระทบต่อผู้ป่วยแล้วยังมีผลกระทบต่อครอบครัว เนื่องจากการเจ็บป่วยเรื้อรังอาจก่อให้เกิดความเครียดกับครอบครัว ทั้งนี้เพราะโรคเรื้อรังนั้น สาเหตุไม่ชัดเจนทราบแน่ชัดระยะเวลาในการดำเนินของโรคนาน จึงมักก่อให้เกิดปัญหาทางด้านอารมณ์แก่ผู้ป่วยและครอบครัวด้วย (ดาริณี สุภาพ, 2526 อ้างจาก Commission on Chronic Illness, 1957)

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันนี้พบว่า ประชากรไทยยังมีเด็กวัยเรียนที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เป็นจำนวนมาก ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญปัญหาหนึ่งที่มีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปีและเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ เด็กเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเหล่านี้ก็ยังมีชีวิตยืนยาวขึ้น แต่ไม่มีสถิติที่บ่งชี้ชัดเจนในเรื่องนี้ ที่ค้นพบมีเสนอไว้เพียงบางโรค เช่น จากการสำรวจพบว่า ทารกเกิดใหม่ทุก ๆ 1,000 ราย จะมีอาการของโรคหัวใจพิการแต่กำเนิด 8 ราย หรือประมาณว่าในแต่ละปีทารกทุก ๆ 1 ล้านคน จะป่วยด้วยโรคหัวใจพิการ 8 พันคน และใน

จำนวนนี้ยังพบอีกว่า เด็กวัยเรียนจำนวนไม่น้อยกว่า 2 หมื่นรายต้องทนทุกข์ทรมานอย่างหนัก เพราะการติดเชื้อ (หอมจันทน์, 2534) และการสำรวจที่ไม่ปรากฏ ปี พ.ศ. ที่แน่ชัด (ดวงสุดา ธรรมศักดิ์, 2530) พบว่า เด็กอายุ 5-15 ปี มีอัตราเป็นโรคหัวใจรูมาติก 1.2-2.1 : 1,000 คน ส่วนเด็กวัยเรียนป่วยด้วยโรคหัวใจรูมาติกถึง 0.13-2.1 : 1,000 คน (สำหรับ จิตตินันท์ และ เสาวณีย์ จำเดิมเพ็ดจติก, บรรณาธิการ, 2529) สำหรับโรคฮีโมฟีเลียในคนไทยยังไม่มีสถิติที่แน่นอน แต่คาดว่าจะไม่แตกต่างจากชาวยุโรปและชาวญี่ปุ่น คือประมาณ 1:1-2 หมื่นของประชากร โรคธาลัสซีเมียในประเทศไทยพบอุบัติการณ์การเกิดโรคนี้นสูงมาก โดยพบอัตราการเกิดโรคธาลัสซีเมียถึงประมาณปีละ 12,125 คนต่อเด็กเกิดใหม่ 1 ล้านคน (สุดสาคร ตูจินดา และคณะ, 2532) ทำให้ผู้ป่วยโรคนี้มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี สำหรับโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว พบอุบัติการณ์ในเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มีประมาณ 4 ใน 1 แสนคน (Whaley and Wong, 1979) นอกจากนี้จากสถิติของกระทรวงสาธารณสุขตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 ได้แสดงให้เห็นว่า จำนวนผู้ป่วยโรคไตอักเสบ ไตพิการ โรคข้ออักเสบรูมาตอยด์ โรคหัวใจรูมาติก และโรคหัวใจอื่น ๆ มีอัตราเพิ่มขึ้นทุกปี

จะเห็นได้ว่า จำนวนเด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรังยังมีจำนวนมาก และในทางการปฏิบัติพบว่า เด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรังเหล่านี้มีภาวะแทรกซ้อนบ่อย ๆ ซึ่งต้องกลับเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลปีละหลาย ๆ ครั้ง รวมทั้งต้องเผชิญกับภาวะการติดเชื้อซ้ำในขณะที่รับการรักษาอยู่ในโรงพยาบาล หรือเมื่อผู้ป่วยกลับบ้านอีกด้วย จึงเป็นผลกระทบต่ออาการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก และเป็นเหตุทำให้เด็กเหล่านี้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดประสิทธิภาพทางด้านความคิดและการปฏิบัติ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศต่อไป ซึ่งสาเหตุของการเกิดภาวะแทรกซ้อนและการติดเชื้อซ้ำมักเนื่องมาจากการขาดความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติในเรื่องพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง ดังผลการวิจัยของ นิตยา ไทยาภิรมย์ (2532) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ภาวะสุขภาพกับพฤติกรรมสุขภาพของเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากกว่า 25 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป มีพฤติกรรมสุขภาพไม่ถูกต้องในเรื่องการปฏิบัติตัว ได้แก่ ไม่เคยสังเกตความผิดปกติเฉพาะโรค ไม่เคยจำวันที่แพทย์นัดมาตรวจ ไม่แบรงฟันก่อนนอน และไม่บอกบิดามารดาหรือผู้ใหญ่เวลาทำผิดหรือมีเรื่องไม่สบายใจ และรับรู้ภาวะสุขภาพผิวนิพนธ์เกี่ยวกับโอกาสเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย การกลับเป็นซ้ำของโรค การเกิดภาวะแทรกซ้อนและความรุนแรงของโรค อุปสรรคในการดำรงพฤติกรรมสุขภาพ และขาดแรงจูงใจด้านสุขภาพ ดังนั้นพยาบาลจะต้องสอนและแนะนำให้เด็กที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเหล่านี้มีการรับรู้ภาวะสุขภาพในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว เนื่องจาก

การสอนคือ การที่พยาบาลสอนวิธีดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองให้แก่ประชาชนทั่วไป หรือสอนให้แก่ผู้ป่วยและญาติในโรงพยาบาล (ประนอม โททกานนท์, 2528) และพยาบาลเป็นบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขที่มีความใกล้ชิดกับผู้ป่วยมากที่สุด กอปรกับบทบาทของพยาบาลจะต้อง เป็นผู้ให้คำแนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้รับบริการ และจุดมุ่งหมายของการพยาบาลคือ การช่วยเหลือบุคคลให้มีศักยภาพในการดูแลตนเอง การดำรงไว้ซึ่งสุขภาพตลอดจนการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การวินิจฉัยการพยาบาล การให้การพยาบาลและการฟื้นฟูสมรรถภาพ สำหรับการสอนหรือการให้คำแนะนำแก่เด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรังให้มีการรับรู้ภาวะสุขภาพต่าง ๆ นั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรังมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี เพราะความรู้และเจตคติของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่อาจสั่งติดตัวบุคคลมาแต่กำเนิด หากแต่เกิดขึ้นเนื่องจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ที่บุคคลได้จากสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเรียนการสอนทั้งที่เป็นแบบแผนหรือไม่เป็นแบบแผนก็ได้ (ชม ภูมิภาค, 2523 ; ปราณี รามสูตร, 2528) และการเกิดพฤติกรรมสุขภาพที่ดีได้นั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐานสำคัญในการก่อให้เกิดความเชื่อหรือเจตคติด้านสุขภาพอนามัย แล้วจากความเชื่อนี้จะ เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมปฏิบัติขึ้น (Etzwiler and Robb, 1972) ซึ่งตรงกับการศึกษาของ โรเซนสตอค (Rosenstock, 1974) พบว่า การให้บุคคลได้รับรู้ถึงภาวะเสี่ยงต่อความเจ็บป่วย จะมีแนวโน้มให้บุคคลมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม อันเนื่องมาจากความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัยนั้น นอกจากนี้ ศิริพร ชัมภลยิต (2530) กล่าวไว้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนและสิ่งแวดล้อมที่จะก่อให้เกิดภาวะสุขภาพต่าง ๆ นั้น เชื่อว่า พฤติกรรมของบุคคลด้านสุขภาพหรือพฤติกรรมสุขภาพสำคัญที่สุด ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพของคน ฉะนั้นเด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรังจึงควรได้เรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ

การเรียนรู้เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวร หรือค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัดอบรม ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านความประพฤติ การกระทำ การรับรู้ ความเข้าใจ เห็นข้อเท็จจริง เกิดแรงจูงใจ ฯลฯ (อัมพล สุอำพัน และ วาสนา ศรีมณี, 2528) และการเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นได้หลายวิธี เช่น การลองผิดลองถูก การวางเงื่อนไข การสังเกตพิจารณา เป็นต้น แต่การเรียนรู้ดังกล่าวต้องอาศัยประสบการณ์ ใช้ระยะเวลาอันยาวนาน และอาจเกิดการเรียนรู้ไม่ถูกต้องเหมาะสมวิธีหนึ่งที่จะทำให้บุคคลโดยเฉพะาในเด็กวัยเรียน เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและเร็วขึ้น คือ การสอน ซึ่งต้องมีการกำหนดขั้นตอนการสอนไว้อย่างชัดเจนและการสอนนั้นมีความสำคัญต่อการปฏิบัติทางด้านสุขภาพของผู้ป่วย คือ เป็นการช่วยให้ผู้ป่วยโรคเรื้อรังสามารถดูแลตนเองได้ ผู้ป่วยที่เป็นโรค

เรื่องจะมีการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ อย่างในการปฏิบัติตน ซึ่งเกิดจากรอคที่เบ็ญอยู่และการรักษา
 ดั้งนั้นการสอนการปฏิบัติตนแก่ผู้ป่วยจึง เป็นการสนองต่อความต้องการ และช่วยพัฒนาผู้ป่วยให้มี
 ความสามารถรับความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นได้ (Salmond 1978) จากแผนพัฒนาสาธารณสุข
 ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้เน้นในเรื่องการสาธารณสุขมูลฐาน โดยเฉพาะให้เพิ่มขีด
 ความสามารถของประชาชนในการพึ่งตนเอง ฉะนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับงานสาธารณสุขมูลฐานดัง
 กล่าว พยาบาลจึงต้องให้ความสำคัญต่อบทบาทการสอนหรือการให้สุขศึกษาแก่ผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วย
 สามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องและพึ่งตนเองได้มากที่สุด นอกจากนี้การสอนหรือการให้สุขศึกษา
 ยังช่วยแก้ไขปัญหาค่าทำให้ผู้ป่วยได้รู้ และตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดจากการมีพฤติกรรมสุขภาพที่
 ไม่เหมาะสม รวมทั้งทำให้ผู้ป่วยได้เห็นถึงประโยชน์ของการเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสม และมีความ
 สามารถในการปฏิบัติกิจกรรมที่ต้องการ แต่ในทางการปฏิบัติจริงนั้นมักพบว่า พยาบาลไม่ได้ให้
 ความสำคัญต่อบทบาทการสอนสุขภาพอนามัยแก่ผู้ป่วยเด็กเท่าที่ควร เพราะพยาบาลให้ความสำคัญ
 ของการสอนสุขศึกษาหรือให้คำแนะนำด้านสุขภาพแก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กป่วยมากกว่า
 ฉะนั้นจึง เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่พยาบาลต้อง เน้นบทบาทการสอนสุขภาพอนามัยแก่เด็กป่วยด้วย
 โดยเฉพาะในเด็กวัยเรียนที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่สามารถรับรู้ภาวะสุขภาพในเรื่องต่าง ๆ
 ได้ และเด็กวัยนี้จะมีการพัฒนาด้านภาษามากขึ้น เริ่มรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล เริ่มรู้จักซักถามเพื่อ
 ทดสอบความเข้าใจของตนเอง ดังนั้นการให้คำอธิบายเกี่ยวกับความเจ็บป่วยจึงใช้ได้สำหรับเด็ก
 ป่วยวัยเรียน (Kenney, 1975) อันจะเป็นผลต่อความเชื่อหรือเจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับ
 พฤติกรรมสุขภาพของเด็กป่วยต่อไป

ในการสอนสุขภาพอนามัยผู้ป่วยจะ เกิดการเรียนรู้ได้ดี เกิดประโยชน์ และสามารถบรรลุ
 จุดมุ่งหมายของการสอนได้ ก็ต้องเลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม สื่อการสอนนั้นมีหลายชนิด แต่ละ
 ชนิดสามารถเร้าความสนใจและให้ประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนแตกต่างกัน เช่น ภาพยนตร์
 วิทยุ โทรทัศน์ หุ่นจำลอง เอกสารที่มีภาพประกอบ ภาพพลิก เป็นต้น สำหรับภาพที่นำมาใช้เป็น
 สื่อการสอนก็มีหลายประเภทด้วยกัน แต่ภาพประเภทหนึ่งที่เข้ามามีอิทธิพลต่อบุคคลในปัจจุบันอย่าง
 มาก คือ ภาพการ์ตูน และการ์ตูนยังเป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับนำมาเร้าความสนใจ จูงใจและกระตุ้นให้
 ผู้อ่านกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งตามความต้องการเป็นอย่างดี (ไชยยศ เรื่องสุวรรณ, 2526)
 นอกจากนี้การ์ตูนยังเป็นสื่อที่น่าสนใจของผู้อ่านทั้ง เด็กและผู้ใหญ่

การ์ตูนจึง เป็นสิ่งพิมพ์ที่เข้าถึงผู้อ่านระดับต่าง ๆ ได้ง่าย โดยเฉพาะเด็ก ๆ วัยตั้งแต่
 อ่านหนังสือได้จนถึงวัยรุ่น (เรื่องลิริ นิชรรัตน์, 2527) แต่การสอนสุขภาพอนามัยแก่ผู้ป่วยเด็กที่

ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันนี้ สื่อการสอนที่นำมาใช้ส่วนใหญ่มักจะเป็นภาพโปสเตอร์ ภาพพลิกต่าง ๆ สำหรับการดูยัง เข้ามามีบทบาทต่อการสอนสุขภาพอนามัยแก่ผู้ป่วยน้อยมาก ส่วนใหญ่ที่พบก็เป็นเพียงภาพการ์ตูนภาพเดียวที่มีเนื้อหาบรรยายประกอบ จึงไม่ได้รับความสนใจแก่ผู้อ่านเท่าที่ควร โดยเฉพาะในผู้ป่วยเด็ก การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงวิธีการสอนสุขภาพอนามัยโดยใช้หนังสือการ์ตูนประกอบการทำให้ความรู้แก่เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง โดยสนใจจะศึกษาถึงผลของการสอนสุขภาพอนามัยโดยใช้หนังสือการ์ตูนประกอบว่า จะมีผลต่อความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังหรือไม่ อย่างไร อันจะเป็นประโยชน์ต่อระบบบริการสุขภาพในการปรับปรุงบริการพยาบาลที่เหมาะสม โดยเฉพาะในด้านการสอนหรือการให้คำแนะนำแก่เด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง และเป็นการลดภาวะแทรกซ้อนหรือการติดเชื้อซ้ำ รวมทั้งการที่เด็กป่วยต้องเข้ารับการรักษานในโรงพยาบาลบ่อย ๆ ด้วย ตลอดจนเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อ ๆ ไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ก่อนและหลังการสอนสุขภาพอนามัยโดยใช้หนังสือการ์ตูนประกอบ
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ได้รับการสอนสุขภาพอนามัยโดยใช้หนังสือการ์ตูนประกอบกับการสอนตามปกติ
3. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ได้รับการสอนสุขภาพอนามัยโดยใช้หนังสือการ์ตูนประกอบ จำแนกตามเพศและอายุ

ปัญหาของการวิจัย

ปัญหาของการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

1. เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ได้รับการสอนโดยใช้หนังสือการ์ตูนประกอบ จะมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพสูงขึ้นหรือไม่

2. เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ได้รับการสอนสุขภาพอนามัยโดยวิธีหนังสือการ์ตูนประกอบจะมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติหรือไม่
3. เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่มีอายุระหว่าง 7-9 ปี และ 10-13 ปี ที่ได้รับการสอนสุขภาพอนามัยโดยวิธีหนังสือการ์ตูนประกอบจะมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพแตกต่างกันหรือไม่
4. เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังในหญิงและชายที่ได้รับการสอนสุขภาพอนามัยโดยวิธีหนังสือการ์ตูนประกอบจะมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพแตกต่างกันหรือไม่

แนว เหตุผลและสมมติฐานของการวิจัย

ในภาวะที่เด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรัง พฤติกรรมสุขภาพจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเจริญเติบโต พัฒนาการ และความสามารถในการควบคุมความรุนแรงของโรค พยาบาลจึงต้องส่งเสริมให้เด็กป่วยเหล่านี้มีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี รู้จักดูแลรักษาสุขภาพ ปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์และพยาบาล (Broadribb, 1983) ซึ่งพฤติกรรมสุขภาพนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ องค์ประกอบด้านความรู้ความคิด องค์ประกอบด้านความรู้สึกและค่านิยม (หรือพฤติกรรมด้านเจตคติ) และองค์ประกอบด้านการปฏิบัติ และพฤติกรรมการปฏิบัติทางสุขภาพนั้นจะเป็นเป้าหมายสุดท้ายซึ่งทางการแพทย์และสาธารณสุขถือว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยให้บุคคลมีสุขภาพอนามัยที่ดีหายจากโรคและป้องกันการเกิดโรค แต่การที่จะให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขั้นสุดท้ายนั้น จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้และเจตคติของบุคคลเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ 2527) และวิธีที่จะทำให้บุคคลเกิดความรู้ ความเข้าใจได้เร็วและง่ายคือ การสอน ซึ่งต้องมีการวางแผนการสอนอย่างมีระบบตามขั้นตอน และการสอนจะบรรลุจุดมุ่งหมายได้ต้องอาศัยสื่อการสอนที่ดีและเหมาะสม สื่อการสอนมีหลายชนิด แต่ละชนิดสามารถสร้างความสนใจและให้ประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนรู้แตกต่างกัน

หนังสือการ์ตูน (comic book) เป็นรูปแบบหนึ่งของหนังสืออ่านที่เป็นสากลซึ่งถูกนำมาใช้เป็นสื่อการสอนชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะสำหรับเด็ก ๆ หนังสือการ์ตูนจะช่วยให้เด็กเข้าใจและสนุกสนานกับเรื่องที่อ่าน ช่วยในการฝึกหัดอ่านของเด็กด้วย นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียน และผู้เขียนสามารถสอดแทรกความรู้ ความคิด คุณค่าต่าง ๆ ที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดภาพ

ได้เป็นอย่างดี (ชม ภูมิภาค, 2524) ได้มีการศึกษาเปรียบเทียบการสอนด้วยหนังสือการ์ตูนกับการสอนตามปกติ พบว่า ผลการสอนโดยวิธีหนังสือการ์ตูนสูงกว่าการสอนตามปกติ (นวลอนงค์ บุญฤทธิ์พงศ์, 2530 ; ประเสริฐ มาสุปรีดี, 2522 ; สุรางค์รัตน์ ณ พัทลุง, 2521) ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า

1. ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของ เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ภายหลังจากได้รับการสอนสุขภาพอนามัยโดยวิธีหนังสือการ์ตูนประกอบสูงกว่าก่อนการสอน
2. ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของ เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ได้รับการสอนสุขภาพอนามัยโดยวิธีหนังสือการ์ตูนประกอบสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ

เด็กวัยเรียนจะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล โดยเฉพาะด้านพัฒนาการทางสติปัญญาแล้ว สามารถแบ่งเด็กวัยเรียนออกเป็น 2 ช่วงคือ วัยเรียนตอนต้น และวัยเรียนตอนปลาย ความแตกต่างของวัยหรือช่วงอายุนี้จะมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนด้วย ซึ่งตามทฤษฎีความคิดความเข้าใจของเพียเจท์ (Piaget) เด็กวัยนี้มีพัฒนาการทางสติปัญญาอยู่ในขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (Concrete Operation Period) เป็นระยะที่เด็กเริ่มตัดสินใจและมีเหตุผลตามความเป็นจริงที่พิสูจน์ได้ และโดยทั่วไปเมื่อเด็กอายุมากขึ้นจะมีความรู้ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า

3. ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของ เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่มีอายุระหว่าง 10-13 ปี สูงกว่าเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่มีอายุระหว่าง 7-9 ปี

จากการศึกษาพัฒนาการของเด็กพบว่า ความแตกต่างระหว่างเพศจะทำให้เด็กมีลักษณะนิสัย และความสนใจในการเล่น หรือการอ่านหนังสือที่ต่างกัน เช่น เด็กชายมักสนใจเกี่ยวกับการสงครามและการผจญภัยจึงชอบอ่านการ์ตูนประเภทนี้ ซึ่งต่างจากเด็กหญิงที่สนใจการ์ตูนประเภทนี้ น้อยกว่า และยังพบว่า เด็กชายชอบอ่านหนังสือการ์ตูนมากกว่าเด็กหญิงด้วย (ลาวรรณ โฉมเฉลา, 2504) สำหรับการนำหนังสือการ์ตูนมาใช้ในการเรียนการสอนนั้น ประทิน คล้ายนาถ (2514) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสุขศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยสอนด้วยหนังสือการ์ตูนกับการสอนตามปกติ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง โดยครูใช้หนังสือการ์ตูนประกอบการสอนไม่แตกต่างกัน แต่มีแนวโน้มว่า นักเรียน

หญิงจะได้คะแนนผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนชาย ดังนั้นความแตกต่างระหว่างเพศจะมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของเด็กหรือไม่ ซึ่งการเรียนรู้จะมีผลต่อความรู้ เจตคติและการปฏิบัติด้วย ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า

4. ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังในหญิงและชายไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะผลของการสอนสุขภาพอนามัยต่อความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง โดยวิธีใช้หนังสือการ์ตูนประกอบและวิธีการสอนตามปกติ

2. ตัวอย่างประชากรเป็นเด็กอายุ 7 - 13 ปี ซึ่งป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ดังนี้

2.1 โรคหัวใจ ได้แก่ โรคหัวใจพิการแต่กำเนิด โรคหัวใจรูมาติก

2.2 โรคเลือด ได้แก่ โรคธาลัสซีเมีย โรคฮีโมฟีเลีย โรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว

และโรคเพลตเลตต่ำโดยไม่ทราบสาเหตุ

2.3 โรคไต ได้แก่ โรคกลุ่มอาการของเนฟโรติก

2.4 โรคกระดูกและข้อ ได้แก่ โรคข้ออักเสบรูมาตอยด์

ที่ได้รับการรักษาอยู่ในแผนกเด็ก โรงพยาบาลเด็ก และโรงพยาบาลรามธิบดี ซึ่งพ้นจากระยะเฉียบพลันและสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเองได้

3. เนื้อหาที่สอนเป็นเรื่องที่ครอบคลุมเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพสำหรับเด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมสุขภาพ 6 ด้าน คือ การรักษาความสะอาดทั่วไป การรับประทานอาหาร การพักผ่อนและการออกกำลังกาย การป้องกันอุบัติเหตุ การส่งเสริมสุขภาพจิต และการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันและควบคุมโรค

4. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ การสอนสุขภาพอนามัยโดยวิธีหนังสือการ์ตูนประกอบ การสอนตามปกติ

4.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ คะแนนที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ความรู้ เจตคติ และแบบสังเกตการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การปฏิบัติพยาบาลของเจ้าหน้าที่ทีมสุขภาพที่ให้แก่กลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสองกลุ่ม ถือว่าไม่แตกต่างกันและไม่มีผลต่อการวิจัย เพราะกลุ่มตัวอย่างประชากรทุกคนต่างได้รับบริการนั้น
2. ตัวอย่างประชากรตอบคำถามในแบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพตามความเป็นจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การสอนสุขภาพอนามัยโดยอาศัยหนังสือการ์ตูนประกอบ หมายถึง วิธีการที่ผู้วิจัยให้ความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มตัวอย่างประชากรตามบันทึกการสอนโดยอาศัยหนังสือการ์ตูนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นสื่อการสอน ซึ่งเนื้อหาที่สอนประกอบด้วยความหมายและองค์ประกอบของพฤติกรรมสุขภาพสำหรับเด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และผลที่ได้รับจากการปฏิบัติตนตามพฤติกรรมสุขภาพนั้น

การสอนตามปกติ หมายถึง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ทีมสุขภาพให้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพแก่ตัวอย่างประชากร ซึ่งวิธีการสอนตามปกติของโรงพยาบาลทั้งสองแห่งไม่มีรูปแบบการสอนที่แน่นอน คือ เมื่อพบปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของตัวอย่างประชากรก็จะให้ความรู้เฉพาะรายไป

หนังสือการ์ตูน หมายถึง สื่อการสอนที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อใช้ร่วมกับการให้ความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งมีเนื้อหาล้ำลึกกับบันทึกการสอน และเป็นภาพการ์ตูนลายเส้นขาว-ดำ พร้อมคำบรรยายเนื้อหา

เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง หมายถึง เด็กชายหรือเด็กหญิงอายุ 7-13 ปี ที่ได้รับการรักษาอยู่ในแผนกเด็ก โรงพยาบาลเด็ก และโรงพยาบาลรามธิบดี ซึ่งมีภาวะการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ต้องใช้ระยะเวลารักษานานติดต่อกัน ได้แก่ โรคหัวใจพิการแต่กำเนิด โรคหัวใจรูมาติก โรคกลุ่มอาการของเนฟรอติก โรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว โรคฮีโมฟีเลีย โรคธาลัสซีเมีย โรคเพลดเลตต่ำโดยไม่ทราบสาเหตุ และโรคข้ออักเสบรูมาตอยด์

พฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ซึ่งเด็กป่วยสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ได้แก่ การรักษาความ

สะอาดทั่วไป การรับประทานอาหาร การพักผ่อนและการออกกำลังกาย การป้องกันอุบัติเหตุ การส่งเสริมสุขภาพจิต และการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันและควบคุมโรค

ความรู้ หมายถึง ความสามารถของ เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังในการคิดและจำ เข้าใจ นำไปใช้ และวิเคราะห์ในสิ่งที่เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งประเมินโดยวิธีแบบสัมภาษณ์ ความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เจตคติ หมายถึง ความเชื่อ ความรู้สึกหรือท่าทีของเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งประเมินโดยวิธีแบบสัมภาษณ์เจตคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การปฏิบัติ หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งประเมินโดยวิธีแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

กลุ่มทดลอง หมายถึง เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ได้รับการสอนสุขภาพอนามัยโดยวิธีหนังสือการ์ตูนประกอบการสอนจากผู้วิจัย

กลุ่มควบคุม หมายถึง เด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ได้รับการสอนตามปกติจากเจ้าหน้าที่ทีมสุขภาพ

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

1. **ด้านบริหาร** เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการกำหนดนโยบายการบริหารและบริการพยาบาลให้ชัดเจน เพื่อจัดระบบงานและพัฒนาบุคลากรทางการพยาบาลไปในแนวทางที่บรรลุจุดมุ่งหมายให้ผู้รับบริการ (เด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรัง) มีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมอย่างถูกต้อง และตระหนักในความรับผิดชอบและสามารถปฏิบัติให้การดูแลตนเองได้
2. **ด้านบริการ** เป็นแนวทางสำหรับบุคลากรทางการพยาบาลในการสอนสุขภาพอนามัย หรือให้คำแนะนำแก่เด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และได้ตระหนักถึงการผลิตสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพเหมาะแก่ผู้รับบริการมากยิ่งขึ้น
3. **ด้านการศึกษา** นักศึกษาสามารถนำหนังสือการ์ตูนที่ผลิตขึ้นไปใช้ประกอบการสอนสุขภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของเด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรังได้
4. **ด้านการศึกษาวิจัย** เป็นแนวทางสำหรับการทำวิจัยประเด็นอื่น ๆ ที่สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกัน ซึ่งมุ่งให้ผู้ป่วยสามารถปฏิบัติตนเพื่อมีภาวะสุขภาพที่ดีและถูกต้องต่อไป